

Az első világháború térképeken – Határviták

A Térképtár első világháborús térképeket bemutató kiállításorozatának negyedik, egyben utolsó része a korszak területvitáit, önállósulási törekvéseit, nemzetiségi kérdéseit mutatta be. Az Európában akkor már akár évtizedek óta húzódó határviták – gondoljunk csak francia részről Elzász és Lotaringia visszakövetelésére vagy az olasz igényekre Dél-Tirolt és Trento tartományt illetően – mindig is a propaganda és a politika homlokerében álltak. Mindez csak felerősödött a nagy világgégés alatt, ahogy a soknemzetiségű birodalmak belső feszültségei, a nemzetiségek elszakadási törekvései is. Számos, akkor még vagy már nem létező ország lakosai szerettek volna önállósulni, jó példa erre a három részre szakadt Lengyelország és a balti országok. Az önálló nemzetállamok létrehozására akkor nyílt lehetőség, mikor a háború végére több birodalom, így Oroszország, az Oszmán-török Birodalom és az Osztrák–Magyar Monarchia is összeomlott. A kamarakiállítás teljesebb képet kívánt adni a témáról, ezért az öt háborús évnél hosszabb időszakot ölelt fel, az 1909 és 1920 között született kartográfiai munkákat mutatta be, melyek túlnyomó része nemzetiségi térkép volt. A három vitrinben földrajzi megoszlás szerint osztottuk szét a térképműveket, az elsőben a Balkán, a másodikban Lengyelország, a Baltikum és Olaszország, míg az utolsóban Nyugat-Európa és Magyarország térképei szerepeltek. Ezek mellett helyet kapott több, a fegyverszünetek és a békeszerződések közötti időszakban született ideiglenes, átmeneti határokat bemutató térkép is, melyek kevésbé ismertek a nagyközönség előtt. A kiállításon egymás mellett szereplő kartográfiai dokumentumokat gyakran egymással ellenséges országokban adták ki, így jól látható volt, miként próbálták saját igényeiknek megfelelően alakítani vagy épp ferdíteni a statisztikai adatokat, ábrázolni a nemzetiségek megoszlását vagy kihangsúlyozni a ritkán lakott területeket. Akárcsak az előző kiállítá-

sokon, ez esetben is más különgyűjtemények vizuális dokumentumaival színesítettük a bemutatott anyagot, így különböző korabeli fényképek másolataival a Fényképtárból és grafikus plakátokkal a Plakát- és Kisnyomatványtár gyűjteményéből. A kihelyezett térképművek közül érdemes megemlíteni azt a lengyel nemzeti atlaszt, amely kiadásának évében (1916) egy akkor még nem létező, egységes Lengyelországot mutatott be, valamint egy német falitérképet, amely az új európai országhatárokat mutatja be 1919 novemberében. Megtekinthető volt továbbá a gyakran emlegetett, Teleki Pál-féle úgynevezett „vörös térkép” és annak kevésbé ismert párja, a Kogutowicz Károly által szerkesztett mű Magyarország nemzetiségeiről.

A kiállítás 2018. szeptember 11. és 2019. április 27-e között volt megtekinthető a könyvtár 6. emeletén, a Térképtár folyosóján.

Samu Botond Gergő

